

Химченко А. М.

Калачигін Г. М.

Донецький національний університет

СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Резюме

У статті розглядається стан інвестиційного клімату та фондового ринку України, визначені основні проблеми розвитку даних секторів економіки, а також дії, що необхідно виконати для їх рішення

Ключові слова: інвестиції, фондовий ринок, інвестиційний клімат, інвестиційна активність.

Khimchenko A. N.

Kalachigin G. M.

Donetsk National University

THE STATUS OF THE INVESTMENT CLIMATE AND STOCK MARKET OF UKRAINE.

Summary

The article regards the status of the investment climate and stock market of Ukraine, determines the main problems of development of following spheres of economics as well as actions which are to be taken for their solving.

Key words: investments, stock market, investment climate, investment activity (investing activity).

УДК 336.71:338.246.025.2

Коваленко В. В.

Одеський національний економічний університет

МАКРОПРУДЕНЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ

Обґрунтовано економічну сутність, цілі, завдання та складові макропруденційної політики. Представлено характеристику інструментів та аналіз поточних заходів макропруденційної політики. Розглянуто основні напрямки реалізації стратегії макропруденційної політики.

Ключові слова: банківська система, макропруденційна політика; макропруденційний нагляд і регулювання, фінансова стійкість, капітал банків, базельські принципи.

Постановка проблеми. З часу розгортання фінансової кризи одним із її проявів є згорання кредитної активності в банківській сфері. Латентна криза, яка розпочалася на американському ринку іпотечного кредитування у 2007 р. та входження провідних економік в стадію рецесії у 2007-2008 рр., прийняла гостру форму після банкрутства у вересні 2008 р. американського іпотечного банку Lehman Brothers.

Ситуація, що склалася відносно системи управління фінансовими ризиками, не в змозі забезпечити керовану волатильність фінансового ринку, а отже, і відносну стабільність функціонування в ньому банківських інституцій.

Закладені у законі Додда-Франка [1] положення заохочують виникнення системних ризиків у результаті виділення групи системоутворюючих фінансових інституцій, які підлягають особливому контролю, з наданням їм додаткових неринкових конкурентних переваг.

Суттєвою позитивною відмінністю політики Європейського Союзу щодо макропруденційного аналізу від впроваджених в США і Англії моделей є реалізована на практиці спроба переходу від моделі жорсткого регулювання до тонкої макропруденційної надбудови.

Скороченню можливих витрат модернізації систем регулювання повинна сприяти міжнародна політика відкритості, яка базується на узгодженості та єдності цілей і завдань урядів країн світу

у сфері макропруденційної політики та тактичних дій національних інститутів [2, с. 89].

Аналіз останніх публікацій. Проблеми реалізації основних постулатів макропруденційної політики та її ролі в удосконаленні банківського регулювання та нагляду присвячені наукові праці Я. Белінської, М. Зверякова, М. Єршова, Н. Каурової, М. Ковалева, І. Кованкадзе, В. Крилової, В. Міщенко, С. Моїсєєва, С. Науменкової, О. Петрика, М. Самоснова, О. Чуб, О. Швець та інших.

Але, незважаючи на значні здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців у дослідженні проблем теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення стратегії макропруденційної політики, багато питань залишаються поза їхньою увагою. Зокрема, поглибленому вивченню підлягають питання макропруденційних положень регулювання системних банківських установ, варіативного встановлення у часі застосування макропруденційних заходів, встановлення контролю у випадку переносу фінансової діяльності за межі регулювання.

Метою статті є обґрунтування основних підходів до реалізації стратегії макропруденційної політики в системі вітчизняного банківського регулювання та нагляду.

Виклад основного матеріалу. Тенденції та перспективи розвитку світової та вітчизняної банківських систем на сучасному етапі визначається впливом наступних чинників: дія наслідків фі-

нансової кризи; короткострокові заходи органів регулювання щодо подолання кризових явищ; інституційні зміни, які мають значення у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Негативний вплив на розмір та достатність капіталу банків спричиняє знецінення активів, отримані збитки від поточної діяльності, що у свою чергу призводить до від'ємного значення сукупного капіталу банківської системи (наприклад Греція).

Органи регулювання, з метою відновлення функціональних позицій банківських систем та забезпечення достатнього рівня капітальної бази, застосовують такий механізм як рекапіталізація, яка нерідко має прояв у націоналізації банків. Так, програми щодо рекапіталізації банківських систем здійснювалися в Австрії (вартість – 15 млрд. євро, націоналізований Bank Medicis AG), Великобританії (500 млрд. фунтів стерлінгів та націоналізовано вісім великих банків), Німеччині (націоналізація Hapo Real Estate), Італії (12 млрд. євро), Китаї (20 млрд. дол. США), Португалії (4 млрд. євро та націоналізація Banco Portugues de Negocios), Франції (40 млрд. євро), Швейцарії (5,2 млн. дол. США для рекапіталізації банку UBS) [3].

З початку фінансової кризи кошти держави виступили одним з джерел капіталізації банків України. Протягом 2008-2011 рр. на рекапіталізацію приватних банків в Україні було витрачено 25,8 млрд грн. (близько 2,3% ВВП). ПАТ АТ «Родовід Банк» отримав 12,3 млрд грн., відповідно, ПАТ АБ «Укргазбанк» – 9,3 млрд грн., ПАТ АТ «Акціонерний комерційний банк «Київ» – 3,6 млрд грн. [4; 5].

Кризові явища вплинули на якість активів банківських систем, а саме: погіршилася якість кредитного портфеля, відбулося знецінення торговельних та інвестиційних вкладень у цінні папери. Так, частка проблемних кредитів в активах українських банків України за підсумками I півріччя 2013 року зросла з 8,89% до 9,13% (рис. 1).

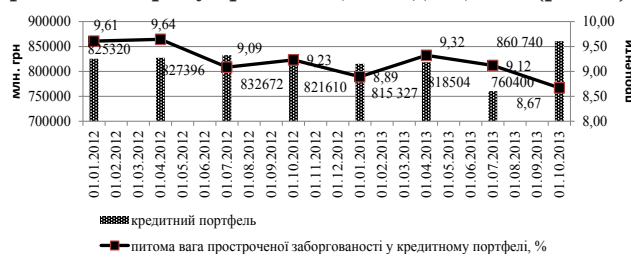

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля та простроченої заборгованості банків України станом з 01.01.2012 по 01.10.2013 (складено автором за матеріалами [7])

Органи регулювання різних країн вживали заходи щодо управління якістю активів банків. Наприклад, в Австралії були викуплені цінні папери, забезпечені іпотекою на суму 6 млрд. дол. США; у Німеччині – Фондом стабільності фінансового ринку було зарезервовано 80 млрд. євро для викупу проблемних активів; в Італії здійснювалися заходи щодо тимчасового обміну банківських активів на державні цінні папери; в Канаді було проведено купівлю застрахованих іпотечних кредитів місцевих банків на загальну суму 60 млрд. дол. США [6]. У цілому можна сказати, що банківські активи залишаються вразливими до кредитного, ринкового та валютного ризиків.

До основних чинників, що спричинили зниження ліквідності банківських установ, слід від-

нести: погіршення якості активів, не збалансованість між залученими та розміщеними коштами за термінами та обсягами, недовіра до банківських інституцій з боку кредиторів та вкладників.

Як видно з рис. 2, обсяг зобов'язань банківської системи України має тенденцію до зростання і на 01.10.2013 їх питома вага у пасивах складала 85,49%, що на 0,33% більше відповідного періоду 2012 р.

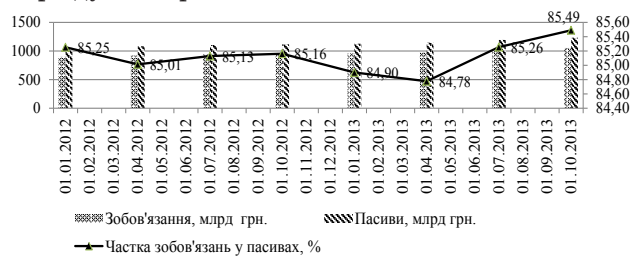

Рис. 2. Динаміка питомої ваги зобов'язань у пасивах банків України станом з 01.01.2012 по 01.10.2013 (складено автором за матеріалами [7])

З метою доступності до грошових коштів практично усі центральні банки знизили ставки рефінансування. В останні роки у більшості країн було підвищено розмір гарантованих державою депозитів у банківських системах, введено 100% гарантію за усіма вкладками. В цілому слід відмітити, що органи регулювання активно використовують функцію «кредитора останньої інстанції», тому ймовірність виникнення проблем з ліквідністю у світовій банківській системі незначна.

В цілому можна сказати, що стабільність та стійкість функціонування банківських систем світу залежить від ефективності інституційних перетворень.

Однією з ключових подій у сфері банківського регулювання виступає впровадження стандартів Базеля III, перш за все зазначене стосується вимог до капіталу [8]. Так, у США зазначені вимоги вже впроваджуються відносно банківських холдингових компаній з консолідованими активами більше 500 млн. дол. США; в Китаї з 1 січня 2013 р. встановлені мінімальні вимоги до капіталу у відповідності до стандартів Базеля III, зокрема, до базового капіталу в розмірі 5%, капіталу першого рівня в розмірі 6%, капіталу в цілому – 8%.

В багатьох країнах впроваджуються вимоги до ліквідності банків, зокрема, до якості ліквідності, управління ризиками ліквідності, моніторингу ліквідності щодо валютних операцій. Наприклад, у Європейському Союзі у 2011 р. були прийняті відповідні рекомендації Європейським бюро із системних ризиків.

Вимоги Базелю III торкнулися сфери деривативів, зокрема, торгівлі стандартними продуктами на біржах. У Європейському Союзі подібні вимоги були погоджені в липні 2012 р. В США, в 2010 р. був прийнятий закон Додда-Френка, який передбачає регулювання ринку деривативів [1].

Тиками чином, зміни, що відбуваються в системі регулювання банківських систем переслідують мету інтегрувати їх до змінної макроекономічної ситуації, зробити її більш стійкими до можливих негативних впливів макроекономічного та політичного характеру. Тому, нова парадигма банківського регулювання та нагляду за банківською діяльністю повинна базуватися на макропруденційній політиці [9].

Макропруденційна політика призначена для моніторингу чинників, які спричиняють прямий

та непрямий вплив на фінансову стабільність, виявлення чинників уразливості банківської системи по відношенню до системних ризиків, ранньої діагностики системної нестабільності у фінансовій сфері економіки. Саме завдяки впровадженню та вдосконаленню системи забезпечення фінансової стійкості, одним з елементів якої є макропруденційна політика, центральні банки провідних країн світу у цілому гідно вийшли з фінансової кризи та зменшили збитки від неї.

Економічна сутність, цілі, завдання та складові макропруденційної політики представлено на рис. 3.

Структурно макропруденційні інструменти можна згрупувати за чотирма напрямками (табл. 1).

Якщо розглянути реалізацію заходів макропруденційної політики у 2013 р., то слід відмітити, що вони були спрямовані в більшій мірі на стимулювання притоку інвестицій та реалізації пруденційних норм до банків і інвестиційних компаній.

У 2013 р. на фоні очікувань згортання ФРС США програми викупу активів і не прогнозованості економічних перспектив, розвинені країни утрималися від змін резервних вимог. Деякі країни з ринками, що розвиваються, віддали перевагу активнішій позиції. Так, Бразилія, Перу і Туніс понизили резервні вимоги, а Нігерія і Венесуела підвищили.

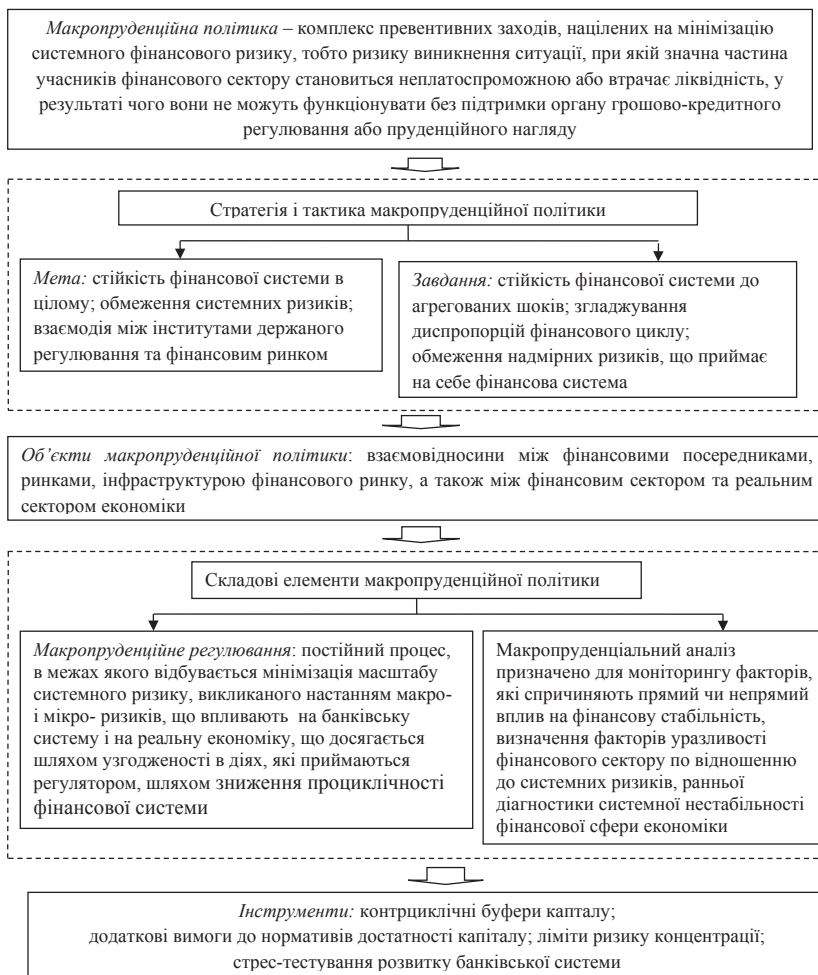

Рис. 3. Економічна сутність, цілі, завдання та складові макропруденційної політики (систематизовано автором за матеріалами [2; 10; 11; 12])

Таблиця 1

Характеристика макропруденційних інструментів та період їх застосування [13]

№ пор.	Проблема	Інструменти
1	Макроекономічний ризик і ризик «фінансових пухирів»	1) резервні вимоги 2) ліміти за обсягами кредитування 3) податки на споживче кредитування (податок на основну суму боргу)
2	Кредитний ризик і ринковий ризик	1) норматив співвідношення обсягу кредиту і вартості застави 2) (loan – to – value ratio – LTV ratio) 3) норматив співвідношення суми заборгованості і доходу 4) (debt – to – income ratio – DTI ratio) 5) створення контрциклічних/динамічних резервів (countercyclical/dynamic provisioning), формування резервів на можливі втрати за позиками 6) зміна коефіцієнтів ризику за різними видами кредитування 7) обмеження на «короткі продажі» 8) обмеження на операції з CDS (кредитний дефолтний своп)
3	Валютний ризик і ризик потоків капіталу	1) податки на операції з капіталом 2) обмеження на відкриті валютні позиції банків 3) обмеження на вкладення в активи з номіналом в іноземній валюті 4) обмеження на запозичення в іноземній валюті 5) обмеження на вкладення нерезидентів в національні активи 6) спеціальні вимоги по ліцензуванню 7) адміністративні заходи
4	Заходи по реалізації Базельських реформ	
	I квартал 2013 р. Керівництво БКБН щодо введення LCR Реалізація Базеля III в країнах Єврозою Введення контрциклічного буфера в Швейцарії Підсумки стрес-тестування ФРС США	II квартал 2013 р. Єдині правила по оздоровленню фінансових інститутів в ЄС Виділення системно значущих небанківських фінансових інститутів в США
	III і IV квартали 2013 р. Реалізація Базельських реформ в країнах-членах БКБН за станом на жовтень 2013 року; оновлення списку глобальних системно значущих фінансових інститутів; створення Єдиного європейського механізму банківського нагляду	

Лідери країн БРІКС прийняли рішення створити міжкрайовий фонд підтримки, кошти якого можуть бути використані для зміцнення платіжного балансу країн-учасниць у разі істотного погіршення ситуації. Крім того, багато країн, що розвиваються, використовували заходи щодо мінімізації кредитних ризиків, у тому числі з метою поліпшення якості банківських балансів (Тайвань, Індія), підвищення стійкості ринку нерухомості (Гонконг) і підвищення прозорості ринку позабіржових деривативів (Південна Корея).

Зокрема, в Індії для підвищення якості банківських балансів було затверджено керівництво з формування резервів на покриття збитків від реструктуризованих кредитів, а в Сінгапурі для підвищення ефективності пруденційного регулювання у сфері іпотечного кредитування було введено новий нормативний показник – загальний показник обслуговування боргу.

Звіт Базельського комітету з банківського нагляду (БКБН), за період з 1 жовтня 2012 р. по серпень 2013 р. свідчить про істотну зацікавленість в реалізації пакету реформ Базель III в країнах-членах БКБН. Базель III набуває чинності найближчим часом в 25 країнах світу [15].

Базельський комітет з банківського нагляду (БКБН) опублікував керівництво по введенню короткострокового показника ліквідного покриття (liquidity coverage ratio, LCR) з менш жорсткими вимогами, ніж передбачалося раніше. Вимоги до показника LCR покликані забезпечити достатній запас ліквідності, подолання банками короткострокової кризи ліквідності, включаючи різкий відтік вкладів або скорочення доступу до кредитних ресурсів.

Відповідно до нових вимог БКБН, повне впровадження стандарту LCR, яке вимагає 100-відсоткове покриття очікуваного протягом 30 днів грошового відтоку високоліквідними активами, відкладене до 2019 р. [14].

Європейською Радою було розглянуто проект Директиви про єдині правила фінансового оздоровлення кредитних організацій і інвестиційних компаній.

Директива призначена забезпечити наявність необхідних повноважень і інструментів у національних регуляторів для запобігання кризі в банківській системі. Заходи фінансового оздоров-

лення можуть включати: продаж частини бізнесу; створення спеціалізованої установи під державним контролем, в управління якої тимчасово переміщуються усі «добрі» активи; переміщення проблемних активів в спеціальну установу; застосування процедури bail – in, а саме покриття збитків за рахунок коштів акціонерів і кредиторів (депозити фізичних осіб, середні і малі підприємства мають переважне право перед іншими незабезпеченими кредиторами).

У 2013 р. було оновлено список глобальних системно значущих банків, страховиків, заходи щодо виявлення системно значущих фінансових інститутів в окремих країнах.

Висновки. Як засвідчила криза, без врахування системних ризиків регулювання окремих учасників ринку банківських послуг неефективно. Тому макропруденційна політика виступає об'єктивною необхідністю при формуванні стратегії розвитку банківської системи. Вирішення даного питання потребує нових підходів до регулювання фінансового ринку, діяльності окремих фінансово-кредитних інституцій у взаємодії та розвитку. Особливу увагу слід приділити:

– розробці та удосконаленню методології аналізу стабільності банків на макроекономічному рівні, тобто розвитку банківського регулювання та нагляду на макрорівні (національному та міжнародному);

– удосконалення аналізу та оцінки мікро- та макро- чинників, які здійснюють вплив на діяльність банків, з метою підтримки стабільного розвитку кожного банку, банківської системи, фінансової системи та економіки країни в цілому.

Стратегія розвитку банківської системи повинна бути пов'язана з довгостроковою стратегією соціально-економічного розвитку держави. З цією метою слід підготувати систему довгострокових планів-прогнозів розвитку банківської системи.

Основне завдання довгострокового банківського планування міститься у синхронізації політики розвитку банківської системи із завданнями щодо створення довгострокового стабільного зростання економіки та підвищення рівня і якості життя населення. Засобом досягнення довгострокової збалансованості повинно стати реформування банківської системи у частині змістовного, організаційного та інституціонального аспектів.

Список літератури:

1. Закон Додда-Френка [Електронний ресурс]: Финансовая энциклопедия Smart lab. – Режим доступа : <http://smart-lab.ru/finansoviy-slovar/>.
2. Коваленко В. В. Стратегічні напрями реалізації макропруденційного банківського нагляду та регулювання / В. В. Коваленко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 4(25). – С. 89-97.
3. Financial Soundness Indicator [Electronic of resource]. – International Monetary Fund. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/pdf/text.pdf>.
4. Крилова А. О. Фінансовий сектор України: сьогодні й завтра / А. О. Крилова // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 12. – С. 36-41.
5. Рекапитализация банковской системы: украинские реалии и мировой опыт : информационноаналитическая записка (25.11.2010) [Электронный ресурс] // Зеркало недели. – Режим доступа : http://zn.ua/ARCHIVE/rekapitalizatsiya_bankovskoy_sistemy_ukrainskie_realii_i_mirovoy_opyt_informatsionnoanaliticheskaya61522.html.
6. Statistics. Financial Soundness Indicator. Latest available data. Monetary Fund [Electronic of resource]. – Access mode : <http://fsi.imf.org/>.
7. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Національний банк України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
8. Зверяков М.І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В.В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
9. Коваленко В.В. Нова парадигма розвитку вітчизняної банківської системи / В.В. Коваленко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : збір. наук. праць. – Луцький національний політехнічний університет. – 2012. – Випуск 9(44). – Ч. 4. – С. 166-178.
10. Каурова Н.Н. Макропруденциальное регулирование финансовых рынков / Н.Н. Каурова // Финансовый журнал. – 2012. – № 1. – С. 6-18.
11. Ковалев М. Макропруденциальное регулирование – новая функция центробанков / М. Ковалев // Банковский вестник. – 2010. – № 11. – С. 17-24.

12. Group of Thirty. Enhancing Financial Stability and Resilience: Macroprudential Policy, Tools, and Systems for the Future. – October 2010. – Режим доступа : http://www.group30.org/images/PDF/Macroprudential_Report_Final.pdf.
13. Обзор текущих мер макропруденциальной политики за II квартал 2013 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.cbr.ru/analytics/fin_stab/MPR_13Q2.pdf?pid=fin_stab&sid=ITM_60103.
14. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools [Electronic of resource]. – Access mode : <http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm>.
15. Progress report on implementation of the Basel regulatory framework [Electronic of resource]. – Basel Committee on Banking Supervision, October 2013. – Access mode : <http://www.bis.org/publ/bcbs263.pdf>.

Коваленко В. В.

Одесский национальный экономический университет

МАКРОПРУДЕНЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ НОВОЙ ПАРАДИГМЫ БАНКОВСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И НАДЗОРА

Резюме

Обоснованы экономическая сущность, цели, задания и составляющие макропруденциальной политики. Представлены характеристика инструментов и анализ текущих мероприятий макропруденциальной политики. Рассмотрены основные направления реализации стратегии макропруденциальной политики.

Ключевые слова: банковская система, макропруденциальная политика, макропруденциальное регулирование и надзор, финансовая устойчивость, капитал банков, базельские принципы.

Kovalenko V. V.

Odesa national economic university

MACROPRUDENTIAL OF POLITICIAN IN CONTEXT OF FORMING OF NEW PARADIGM OF BANK ADJUSTING AND SUPERVISION

Summary

Economic essence, aims, tasks and constituents of macroprudential policy, is reasonable. Description of instruments and analysis of current measures of macroprudential policy are presented. Basic directions strategy of realization of macroprudential policy are considered.

Key words: banking system, macroprudential policy, macroprudential supervision and adjusting, financial firmness, capital of banks, Basel principles.

УДК 339.7:330.101

Кривуц Ю. Н.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФИНАНСЫ КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

Раскрываются мотивы и причины зарождения и расширения масштабов товарообменных операций как внутри каждого отдельного государства, так и между государствами. Обращается внимание на стихийный переход от региональных средств обмена к деньгам. Там и тогда, где и когда они появились, стали формироваться финансовые отношения между партнерами на национальном и мировом уровне.

Ключевые слова: товар, обмен, деньги, финансы, категория, международные финансы.

Постановка проблемы. Наука – это система знаний об окружающем человека многообразном мире. Сами знания дифференцируются по отраслям. Для каждой отдельной отрасли знаний свойственны свои термины, понятия, категории.

Цель статьи – рассмотреть появление и охарактеризовать отличительные особенности внешне одинаковых словосочетаний, на что, к сожалению, не обращают внимания ни авторы учебной и учебно-методической литературы (Н. Е. Бойцун, С. Я. Боринец, С. Л. Близнюк, С. С. Доровская, Н. С. Иванова, С. Б. Ильина, В. В. Кривошей, В. И. Осипцев, Н. В. Стукало, И. Я. Софищенко, Л. Н. Федякина, В. П. Шило и др.), ни ответственные редакторы (Н. С. Логвинова, О. М. Мозговой и т. д.) таких изданий.

Сложившаяся ситуация и предопределяет **актуальность** поднятой проблемы и ее значимость.

Основная часть. По общему мнению отечественных и зарубежных специалистов, финансы – это экономические отношения, выраженные в денежной форме, между субъектами. Они сложились не сразу и не вдруг, а на определенном этапе развития общества, когда наметился переход от мотыжного к плужному земледелию, развивалось высокогорное и террасное выращивание овощей, расширялся ареал применения переложной системы, интенсифицировалось скотоводство, росла его продуктивность, увеличивался объем переработки сырья аграрного происхождения. В определенной мере этому способствовало совершенствование техники и технологии производства, а также разделение труда. Возникают и развиваются различные ремесла. Существенно изменяется исходная база изготовления инструментов, приспособлений, механизмов. Наряду с камнем, деревом и костью,